

تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۴۱۳۸

آغاز: بسملة الحمد لله الذى زين السماء والبروج بعد ما احكم بناءها... فان العبد... عبدالله بن مسعود بن تاج الشريعة... يقول هذا تعديل هيئة الافلاك و هو القسم الثالث من كتاب تعديل العلوم؛ **انجام:** بل يحتاج الى معرفة الاسطرلاب و بعد معرفة العمل سهله و الله يسهل لكل عسير.

خط: نسخ، بی کا، تا: قرن ۱۱؛ تملک: فخرالدین محمد در ۱۳۱۷ق؛ کاغذ: سپاهانی، جلد: تیماج مشکى، ۱۰۰گ، ۲۰ سطر (۱۶×۷)، اندازه: ۲۲×۱۳سم [ف: ۱۳ - ۳۱۱۱]

● **تعرف الارواح فى مشاهد الاشباح / عرفان و تصوف /**

عربى

ta'arruf-ul arwāḥ fī mašāhid-il ašbāh

[دنا ۳۶/۳]

تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۱۱۵۰/۳۰-ف

نسخه اصل: بادلیان ۲۸۲۷ وینفیلد ۸ از شاگرد عزالدین ایدمر در چهار قاعده، به عربی، در عرفان؛ خط: نستعلیق، بی کا، تا: ۱۰۱۲ق، جا: لاهور [فیلمها ف: ۱ - ۵۷۲]

← تعرف المواضع الباطنة ← تعرف علل الاعضاء الباطنة

● **تعرف علل الاعضاء الباطنة = المواضع الآلئة / طب /**

عربى

ta'arruf-u 'ilal-il a'ḍā'il-bāṭina = al-mawāḍi'ul-ālima

جالینوس، ۱۲۹ - ۱۹۹ میلادی

jālīnūs (129 - 199)

مترجم: حنین بن اسحاق، ۱۹۴ - ۲۶۰ قمری

هدف وی بیان دلایلی است که در صورت بیماری هر یک از اندام‌های درونی، می‌توان به کمک آنها به وضع این اندام‌ها و بیماری‌هایی که دچار آن شده‌اند، پی برد و این کتاب دو بار به زبان سریانی به دست سرجس (یک مرتبه به جهت ثیادوری اسقف کرخ و بار دیگر به جهت شخصی موسوم به السع که حنین آن را به خواهش بختیشوع بن جبرئیل اصلاح نمود) و دو بار نیز به زبان عربی ترجمه شده است (یک دفعه به دست حنین به جهت اسرائیل بن زکریا معروف بن طیفوری و دفعه دیگر به دست حبیب به جهت احمد بن موسی). مشتمل است بر شش «مقاله»: ۱. فی البحث عن الطريق الذى به يقدر الرجل على تعرف الاعضاء التى تحدث فيها الافات الا ما كان من الاعضاء ظاهراً؛ ۲. ضروب الرياضيات فى تعرف المواضع التى تحدث بها افة؛ ۳. تحديد قول ارسجانس [در «رساله حنین»: اریخجانس (ن.ل): ارحنجانس، اركاعنس] فى ان من الافعال ما تناله المضرة من غير ان يكون اصاب عضوا من اعضا البدن الذى يكون فيه

ta'dīl va taqvīm-e šams va qamar (jadval)

[دنا ۳۶/۳]

تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۸۸۲۱

خط: نستعلیق، بی کا، تا: قرن ۱۳ و ۱۴؛ با تاریخ ذیحجه ۱۲۸۸ و ۱۳۳۱ و ۱۳۳۲؛ کاغذ: فرنگی، ۱۵گ، اندازه: ۱۵×۱۸سم [ف: ۱۷ - ۲۲۷]

● **تعديل و تقويم كواكب / هیت / فارسى**

ta'dīl va taqvīm-e kavākeb

بخشی از کتابی در تنجیم. نخستین صفحه موجود جدولی است با این عنوان: «تعديل مسير الكواكب فى عشرة ايام».

[دنا ۳۶/۳]

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۶۴۰۰/۸

بی کا، بی تا؛ کاغذ: سمرقندی ضخیم شکری، جلد: تیماج مشکى، ۸ص (۳۱۱-۳۱۸)، قطع: رقعی [ف: ۱۹ - ۵۴۹]

● **تعديل و ممیزی ولایت سبزوار در سال ۱۳۰۱ /**

اسناد / فارسى

ta'dīl va momayyezī-ye velāyat-e sabzevār dar sāle-1301

این دفتر مانند نمونه‌های مشابه متعددی که هر ساله برای هر ولایت جداگانه تدوین می‌شده، یک سند اصل و منحصر به فرد مربوط به سال ۱۳۰۱ق است از ولایت سبزوار برای تدوین خراج و مالیات منطقه مزبور با دسته‌بندی‌هایی بر اساس روستاها و بخش‌های مختلف سبزوار.

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۸۱۶۹

آغاز: هو الله تعالى شانه - کتابچه تعديل و ممیزی ولایت سبزوار مطابق سال فرخنده فال پیچی نیل خیرت تحویل ۱۳۱ [= ۱۳۰۱].

نقد: ۳۴۹۴۹ تومان و ۵۳۲۲ دینار. جنس: غله: ۲۴۷۰ خروار و ۷۰۰ من و ۱۰ سیر. کاه: ۳۸۱۷ خروار و ۸۲ من؛ **انجام:** مزرعه بکوج: نقد: ۴ تومان. جنس: [یک] خروار.

خط: سیاق، بی کا، تا: ۱۳۰۱ق؛ نسخه اصل، اوراق دارای مسطربندی خاص برگه‌های سیاقی؛ جلد: تیماج سرخ، ۷۹گ، مختلف السطر، اندازه: ۲۱/۴×۱۵/۹سم [ف: ۲۷/۱ - ۳۱۰]

● **تعديل هيئة الافلاك / هیت / عربى**

ta'dīl-u hiy'at-il aflāk

صدر الشريعة الثانی، عبیدالله بن مسعود، - ۷۵۰ قمری
sadr-oš-šarī'e as-sānī, 'obeyd-ol-lāh ebn-e mas'ūd (-1350)

[دنا ۳۶/۳]

فهرستگان: نسخه های خطی ایران (فخا)؛ جلد هشتم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازان

DIA 276246

اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۳

آغاز: بسمله المقالة الاولى من كتاب جالينوس في التشریح و هي في تشریح العظام ترجمة ابى زيد حنين بن اسحق الترجمان قال جالينوس انه قد ينبغي للطبيب ان يعرف هيئته كل واحد من العظام في نفسه و حاله مع تركيبه مع غيره عند التماسه احكام علاج ما يحدث فيها من الخلع و الكسر ...

انجام: فليس يجاورها عرق الى ان يتدى ينقسم. تمت مقالة جالينوس في تشریح العروق الضوارب و تم بتمامها كتابه في التشریح للمتعلمين. و الحمد لله رب العالمين و صلى الله على محمد و آله الطاهرين.

شرح و حواشی:

۱- تفسیر مقالات جالینوس فی التشریح؛ عراقی، عبدالله بن طیب (-) (۴۳۴)

۲- التشریح (جوامع) = جوامع التشریح؛ جالینوس (۱۲۹-۱۹۹)

۱. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۳۹۳۵

آغاز و انجام: برابر

خط: نسخ و نستعلیق، بی‌ک، تا: قرن ۱۰؛ محشی؛ تملک: میرزا محمد طیب رشتی، عبدالرزاق بن حسین طیب با مهر «هو الرزاق ذوالقوه المتین» (مدور)، منصور الحسینی ابن حسن الرشتی، احمد موسوی؛ چند بیت و قطعه بعربی به خط حسین بن عبدالنبی اصفهانی و محمد بن شیخ محمد بردعی؛ کاغذ: شکری رنگ آهار مهره، جلد: تیماج قرمز، ۱۴۴ص، ۱۷ سطر، اندازه:

۲۱/۵×۱۳سم [ف: ۱۰-۲۰۴۴]

۲. مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۱۶۷۶۶/۳

آغاز و انجام: برابر

خط: نستعلیق، کا: محمد بن کمال الدین حسین، تا: یکشنبه ۲۱ صفر ۹۴۴ق، جا: قم؛ کاغذ: شکری و نخودی آهار مهره، جلد: مقو، ۱۱۴ص (۱۱۵-۲۲۸)، ۲۱ سطر، اندازه: ۱۷/۵×۱۰سم [ف: ۱۹-۳۴۷]

۳. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۴۴۸/۱

آغاز و انجام: برابر

خط: نستعلیق، کا: شمسانی گیلانی، تا: نزدیک ۹۸۲ق؛ محشی؛ با امضای شیخ بهائی [ف: ۴-۷۳۸]

۴. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۱۵۳۲

آغاز و انجام: برابر

خط: نستعلیق، بی‌ک، تا: قرن ۱۱؛ کاغذ: سپاهانی، جلد: تیماج تریاکی، ۹۰گ، ۱۷ سطر (۵/۵×۱۰/۵)، اندازه: ۱۷/۵×۱۰سم [ف: ۸-۱۶۲]

۵. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۴۹۱۴/۱۸

در پنج مقاله؛ خط: نستعلیق، بی‌ک، تا: قرن ۱۰ و ۱۱؛ کاغذ: سپاهانی، جلد: تیماج سرخ، ۲۶گ (۲۰-۳۴۵پ)، ۲۵ سطر، اندازه: ۳۵×۲۰سم [ف: ۱۴-۴۰۲۲]

۶. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۳۶۰/۸

در الفضل الذی فی الدبر؛ خط: نستعلیق، کا: طیب حموی، تا:

الأوسد؛ انجام: فلیقع الناظر منی علی هذا القدر لأنی قصرت البحث علی الصول دون الزوائد و الفضول.

خط: نسخ، بی‌ک، بی‌تا؛ مهر: کتابخانه عرشی در حیدر آباد؛ جلد: مقوایی عطف گالینگور نیلی، ۲۰۹گ، ۲۳ سطر، اندازه: ۲۰×۲۵/۵سم [ف: ۲۰-۱۰۷]

← تشخیص منازل ← سفرنامه سن پترزبورغ

● تشخیص و دستورالعمل بروجرد / اسناد / فارسی

tašxīs va dastūr-ol-'amal-e borūjerd

کتابچه تشخیص و دستورالعمل بروجرد در سال ۱۳۰۲، ابواب جمعی معتمد السلطان مظفرالملک. اعداد به سیاق است.

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۹۶۰

خط: نستعلیق، بی‌ک، تا: قرن ۱۴؛ مهر: الواثق بالله محسن؛ کاغذ: آبی، جلد: گالینگور، ۲۴گ، ابعاد متن (۶×۱۳)، اندازه: ۲۲×۱۷سم [ستا: ف: ۲-۹۸]

● تشریح المرضی / طب / عربی

tašarruḥ-ul marḍā

مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۱۰۰۶۶

آغاز: بنده فی اصول الفلسفه الطبيعه ... جنیع الاحسام الطبيعه لها نوعان؛ انجام: والدیدان الشریطیه و الدیدان الاسطوانیه ... و هذا فكلها عربيه عن السنه یا الكلمه خط: نسخ، بی‌ک، بی‌تا [القبائی: ۱۲۷]

← تشریح ← جراحی

← تشریح ← کتاب تشریح

← التشریح ← مختصر فی علم التشریح

● التشریح = التشریح للمتعلمين / طب / عربی

at-tašrīḥ = at-tašrīḥ li-l-mutī'allimīn

جالینوس، ۱۲۹ - ۱۹۹ میلادی

jālīnūs (129 - 199)

مترجم: حنین بن اسحاق، ۱۹۴ - ۲۶۰ قمری اصل از جالینوس حکیم، طیب، عالم تشریح، فیلسوف و برجسته‌ترین پزشکان روزگاران قدیم پس از بقراط بوده است، تعریب حنین بن اسحاق که از عیسویان حیره و بزرگترین مترجم کتب پزشکی است و کتاب‌های بسیاری را از یونانی و سریانی به عربی درآورده است. این رساله در پنج «مقاله» است: ۱. تشریح استخوانها؛ ۲. تشریح عضلات؛ ۳. تشریح اعصاب؛ ۴. تشریح عروق غیر ضوارب؛ ۵. تشریح عروق ضوارب. (فاضل)

فرستگان: نسخه‌های خطی ایران (فنا)؛ جلد هشتم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان

DIA 276246

اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۳

اندازه: ۳۵×۲۰سم [ف: ۱۴ - ۴۰۲۲]
۲. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۵۰۹۳-ف

نسخه اصل: دانشگاه لس آنجلس ۹۰م؛ بی کاه، بی تا [فیلمها ف: ۳-۱۳۲]

● **تشریح الکفایة / اصول فقه / عربی**

tašriḥ-ul kifāya

تربتی، علی اکبر، - ۱۳۳۱ قمری

torbatī, 'alī akbar (- 1913)

وابسته به: کفایة الاصول؛ آخوند خراسانی، محمد کاظم بن حسین (۱۲۵۵-۱۳۲۹)

شرحی است توضیحی با عناوین «قوله - اقول» بر کتاب «کفایة الاصول».

مشهد؛ امام هادی؛ شماره نسخه: ۷۵

آغاز: الحمد لله الذي جعلنا من أمة سيد المرسلين و نور قلوبنا

بولاية امير المؤمنين و خمر طينتنا بمحبة الائمة المعصومين

قطعه‌ای از آغاز شرح آمده و دبیاجه آن از شارح نیست؛ خط:

نسخ، بی کاه، بی تا؛ از عصر مؤلف؛ جلد: مقوایی عطف تیماج

قرمز، ۳۰گگ، ۱۷سطر، اندازه: ۲۱×۱۷سم [ف: ۶۰]

قم؛ مرکز احیاء؛ شماره نسخه: ۲۴۰۷

نسخه اصل: همان نسخه بالا [عکسی ف: ۷-۱۱]

← **تشریح الکلام < شرح تهذیب المنطق**

● **تشریح الکلام فی التهذیب / منطق / عربی**

tašriḥ-ul kalām fi-t tahdīb

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۶۱۹۸

آغاز: اتفاق افراده فی اصل المعنی او مشترک من حیث اختلاف

افراده بالادلة و غیرها (و ان کثر) عطف علی قوله ان اتحاد ای

المفرد ان کثر معناه (فان وضع لكل من)؛ **انجام**: تطرق الزوال ایبه

بخلافها و لله اعلم و احکم بالصواب.

خط: نستعلیق، بی کاه، تا: احتمالاً قرن ۱۱؛ افتادگی: آغاز و انجام؛ جلد:

چرم قهوه‌ای، ۹۲ص، ۱۷ سطر، اندازه: ۱۹×۱۲/۵سم [ف: ۴۵ - ۷۷]

● **تشریح الكواكب الثابتة / هیئت / فارسی**

tašriḥ-ol kavākeb-es sābeta

نویسنده می گوید تعداد کواکب ثمانیه مرکوز در فلک البروج

به حدی است که از اشعار بیرون است و علمای این فن یکهزار

و بیست و دو ستاره رصد کرده‌اند و آن را در شش عظم و قدر

نهاده‌اند. اعظم کواکب در عظم اول است و بعد در عظم دوم تا

به عظم ششم رسد. مؤلف سپس تعداد ۱۰۲۲ کوکب رصد شده

را در عظم‌های شش گانه شرح می‌دهد و بعد یکایک ستاره‌های

بدن. تشریح عمومی، معرفت مواد جامد و مایع بدن است به طور کلی؛ **انجام**: تمام ترکیبات مذکوره اهمیت علمی ندارند. ما به ذکر اسید ای پرکل و اسید کل یک قناعت می‌کنیم ولی از روی فرمول‌های سابق الذکر می‌توانم کسب مطلب جدیدی [نیز] نمایم.

خط: نستعلیق، بی کاه، بی تا؛ افتادگی: انجام؛ جلد: گالینگور سبز

عطف تیماج زرشکی، ۴۰گگ (۸۱پ-۱۲۰پ)، اندازه: ۲۱×۱۴سم

[ف مخ: ۱ - ۴۵۰]

● **التشریح الكبير = عمل التشریح = علاج التشریح /**

طب / عربی

at-tašriḥ-ul kabīr = 'amal-ut tašriḥ = 'ilāj-ut tašriḥ

جالینوس، ۱۲۹ - ۱۹۹ میلادی

jālinūs (129 - 199)

مترجم: حنین بن اسحاق، ۱۹۴ - ۲۶۰ قمری

جالینوس این کتاب را در پانزده «مقاله» تألیف کرده است: ۱.

ماهیچه‌ها و بندهای دست؛ ۲. ماهیچه‌ها و بندهای پاها؛ ۳.

اعصاب و رگ‌های دست و پا؛ ۴. ماهیچه‌هایی که گونه‌ها و

لب‌ها و آرواره زیرین و سر و گردن و شانه‌ها را به حرکت

درمی‌آورند؛ ۵. ماهیچه‌های سینه و شکم و گرده‌ها و کمرگاه‌ها؛

۶. جهاز هاضمه یعنی معده و روده‌ها و جگر و طحال و کلیه‌ها و

مثانه و نظایر آن؛ ۷ و ۸. در ساختار دستگاه تنفسی، در مقاله

هفتم آنچه را که به هنگام کالبدشکافی در قلب و ریه و

سرخرگ‌ها، پس از مرگ جانداران و نیز هنگام زندگی آنان

آشکار می‌شود، و در مقاله هشتم آنچه را که هنگام کالبدشکافی

در سر تا سرسینه دیده می‌شود، بیان می‌کند؛ ۹. بیان ساختمان

مغز و نخاع؛ ۱۰. ساختمان چشم و زبان و مری و آنچه را که به

این اندامها متصل است؛ ۱۱. ساختمان حنجره و استخوانی را که

یونانیان آن را به حرف لام خودشان تشبیه می‌کنند، و آنچه بدان

متصل است و عصبی که به این موضع می‌آید؛ ۱۲. ساختمان

اندامهای تولید مثل؛ ۱۳. ساختمان سرخرگ‌ها و سیاهرگ‌ها؛

۱۴. ساختمان عصبی که از مغز سرچشمه می‌گیرد؛ ۱۵. ساختمان

عصبی را که از نخاع سرچشمه می‌گیرد.

[تاریخ نگارش‌های عربی (سزگین) ج: ۴، ۱۴۵]

۱. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۴۹۱۴/۱۹

عنوان مقاله‌های ۱۱-۱۴ در نسخه دیده نمی‌شود؛ المقالة الخامسة

[عشر]؛ خط: نستعلیق، بی کاه، تا: ۱۰ و ۱۱؛ در پایان آن آمده:

«تمت المقالة الخامسة عشر و تم بتمامها هذا الكتاب الشريف من

تصانيف فاعل العجائب و مظهر الغرائب استاد الاطباء المتقدمين و

سند الحدائق المتأخرين الذي ما جهد في الطب احد بعد الحكيم

العظيم بقراط مثله من المبرزين جالينوس رحمة الله عليه»؛ کاغذ:

سپاهانی، جلد: تیماج سرخ، ۹۵گگ (۳۴۵پ-۴۳۹پ)، ۲۵ سطر،

فهرستگان: نسخه‌های خطی ایران (فخا)؛ جلد هشتم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان

DIA 276246

اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۳

یعنی بقراط) اما الاعراض التي تعرض للمرضى في كل واحد من امراضهم
خط: نستعلیق، بی کاء، تا: ۱۰۱۳ق، کاغذ: آهار مهره شکر، جلد:
تیماج مشک، ۱۵۳ص (۲-۱۵۴)، ۲۰ سطر، اندازه: ۱۸/۵×۱۰/۵سم
[ف: ۱۰-۲۰۶۷]

← تفسیر ترجمان طبری < ترجمان طبری

● تفسیر التفاسیر / تفسیر / فارسی

tafsīr-ot tafāsīr

سورآبادی، عتیق بن محمد، - ۴۹۴ قمری
sūrābādī, 'atīq ebn-e mohammad (- 1102)
[دنا ۱۲۷/۳؛ مجله ادبیات تهران ۱۶۱/۵۲ و ۱۶۷]

تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۳۶۰۴-ف تا ۳۶۰۷-ف
نسخه اصل: قونیه موزه مولانا ش ۱۰۰ تا ۱۰۵. در شش مجلد از
سبع دوم تا هفتم هر مجلدی یک سبع از آیه ۶۲ سوره نساء (۴) تا
سوره ناس (۱۱۴)؛ کا: محمود بن عیسی بن عمر تونی قلم دار
متصوف، تا: ۲۲ صفر ۷۲۳ق، به دستور علاء الدین طیبغای ملکی
ناصری در ۲۲ صفر ۷۲۳ (۱) و ۱۵ ذیحجه ۷۲۳ و ۱۵ جمادی
الاول ۷۲۴ و ۱۵ رمضان ۷۲۴ و روز یکشنبه ۲۱ صفر ۷۲۵ (۶)
[فیلمها ف: ۲-۱۹۶]

● تفسیر تقدمة المعرفة = شرح تقدمة المعرفة / طب /

عربی
tafsīr-u taqdimat-il ma'rifa = š.-u taqdimat-il ma'rifa
عبداللطیف بغدادی، عبداللطیف بن یوسف، ۵۵۷ -
۶۲۹ قمری
'abd-ol-latīf-e baqdādī, 'abd-ol-latīf ebn-e yūsof (1163
- 1232)
وابسته به: تقدمة المعرفة = ترجمة مقدمة المعرفة؛ بقراط (۴۶۰-
۳۷۷)
اصل از بقراط و شرح از موفق الدین ابی الفضل عبدالطیف بن
یوسف بن محمد بن علی بن اسعد ابو محمد موصلی بغدادی
شافعی؟ در سه «مقاله» و ۲۰ «تعلیم».
آغاز: بسمله کتاب تقدمة المعرفة لبقراط و تفسیره للشیخ الامام
الفاضل ابی الفضل ... و بعد فراغی من کتاب ابقراط - المعنون
بکتاب الفصول رغب الی بعض من یجب حقه علی ممن خلصت
مودته و صدقت رغبته ...

[دنا ۱۲۷/۳]

۱. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۷۴۰۰
آغاز: برابر

آغاز: برابر

تنها تا فصل ۱۲ از مقاله نخستین است؛ خط: شکسته نستعلیق،
بی کاء، تا: قرن ۱۳؛ کاغذ: فرنگی، جلد: تیماج عنابی، ۱۷۸ص،
۳۳ سطر، اندازه: ۲۲×۳۵سم [ف: ۱۹-۸۸]
۱۹. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۷۲۱۳ ض
نسخه کهنه؛ بی کاء، بی تا [د.ث. مجلس]
۲۰. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۵۰۹۴-ف
بی کاء، بی تا [فیلمها ف: ۳-۱۳۲]
۲۱. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۶۰

آغاز: برابر

خط: نسخ، بی کاء، بی تا؛ ۲۴۸گ، ۲۷ سطر، اندازه: ۲۳/۵×۱۲
[ف: ۲-۸۷]
۲۲. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۶۱

خط: نسخ ریز، بی کاء، بی تا؛ تملک: شیخ بهائی، زین العابدین بن
محمد طاهر منجم پدر ملا باقر یزدی صاحب عیون الحساب و او
آن را به پسر خویش بخشیده؛ ۲۵۱گ، ۲۳ سطر، اندازه:
۱۶×۲۳سم [ف: ۲-۸۸]

← تفسیر التدبیر العشرة < مفاتیح الصنعة

● تفسیر تدبیر الامراض الحادة / طب / عربی

tafsīr-u tadbir-il amrāḍ-il ḥadda

جالینوس، ۱۲۹ - ۱۹۹ میلادی

jālīnūs (129 - 199)

مترجم: اسحاق بن حنین، ۲۱۵ - ۲۹۸ قمری
وابسته به: تدبیر الامراض الحادة = الامراض الحادة؛ بقراط
(۴۶۰-۳۷۷)
تفسیر کتاب «تدبیر الامراض الحادة» بقراط از جالینوس. در سه
«مقاله» به ترجمه حنین بن اسحاق از یونانی به سریانی و ترجمه
اسحاق بن حنین از سریانی به عربی. متن و شرح با عنوان «قال
بقراط» و «قال جالینوس» مشخص می گردد. در شرح یکی از
فقرات عبارات بقراط (در آغاز مقاله اولی) جالینوس درباره
کهنات و زجر و فال و دانش نظر در ذبیحه (یا: ذبیحه خواندن)
به تفصیل سخن می گوید. نسخه ای از این رساله در ایاصوفیه
موجود است. ابن القفطی از این کتاب یاد می کند و می گوید در
یک «مقاله» است.
شرح و حواشی:

۱- ثمار تفسیر تدبیر الامراض الحادة؛ حنین بن اسحاق (۱۹۴-۲۶۰)

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۳۹۴۰/۱

آغاز: آغاز مقاله اولی؛ المقالة الاولی من کتاب ابقراط فی تدبیر
الامراض الحادة تفسیر جالینوس و نقل حنین بن اسحاق قال ب

فهرستگان: نسخه های خطی ایران (نخا)؛ جلد هشتم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازان

DIA 276246

اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۳

۵. ابوالفرج بار هیرائوس (-۱۲۸۹ میلادی) که نام وی ابی الفرج غره غوریوس مطلقاً نیز ضبط شده و نسخه دستنویس شرح وی در کتابخانه ولی الدین افندی در ترکیه موجود است. جالینوس از نخستین مفسران آثار طبی بقراط است. وی شرحی بر تقدمة المعرفة نگاشته است. حنین بن اسحاق که مترجم آثار بقراط و جالینوس است، این اثر را به عربی ترجمه کرده است. متن تقدمة المعرفة با عنوان «قال بقراط» و شرح جالینوس با عنوان «قال جالینوس» در این ترجمه آمده است. گفتنی است که جالینوس رساله دیگری نیز درباره تقدمة المعرفة نوشته، موسوم به «کتاب فی نوادر تقدمة المعرفة» و در آن مسائل جالب توجه راجع به پیش بینی بیماری‌ها را آورده است. همچنین کتابی با عنوان «تأثر تفسیر جالینوس لکتاب تقدمة المعرفة» از حنین بن اسحاق عبادی در هدیه العارفین معرفی شده است. (حافظیان)

چاپ: توسط کلأمروت، ۱۸۸۶ میلادی؛ با تحقیق سید صادق کمونه محامی، نجف، ۱۹۳۸ میلادی

شرح و حواشی:

۱- شرح جالینوس لتقدمة المعرفة (مختصر)؛ ابن تلمیذ، هبة الله بن صاعد (۴۶۵-۵۰۶)

خط: نستعلیق، بی‌ک، تا: قرن ۱۰؛ یادداشتی به تاریخ ۲۹ رمضان ۱۱۱۵؛ تملک: محمد بن محمد مؤمن طیب گیلانی به تاریخ ۱۱۴۰ق؛ جلد: تیماج مشکى، ۵۷گ، ۱۷ سطر، اندازه: ۱۴/۵×۲۵سم [ف: ۱۹-۱۹۷]

۲. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۶۶۱۷/۲

آغاز: برابر؛ انجام: و اما التداویر فهو حسن التامل لذلك يقع فيه غلط او سهو و غفلة

خط: نسخ، بی‌ک، تا: غره جمادى الاول ۱۰۵۳ق؛ جلد: تیماج سبز، ۵۴گ (۱۳۳پ-۱۸۶پ)، ۱۷ سطر، اندازه: ۱۶/۵×۱۱سم [ف: ۱۷-۱۸۷]

۳. مشهد؛ الهیات؛ شماره نسخه: ۲۲۵۴۴

آغاز: برابر

خط: نستعلیق، بی‌ک، تا: قرن ۱۳؛ افتادگی: انجام؛ کاغذ اصفهانی؛ جلد: میشن عنابی، ۵۰گ، ۱۵ سطر (۱۴×۷/۵)، اندازه: ۲۰/۵×۱۳سم [ف: ۳-۳۳]

۴. مشهد؛ مدیر شاهه چی؛ شماره نسخه: ۱۸

آغاز: برابر

خط: نستعلیق خوش، بی‌ک، تا: قرن ۱۲ و ۱۳؛ افتادگی: انجام، قطع: ربعی [نشریه: ۵-۵۹۲]

قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۳۱۴عکسی

آغاز: بسملة رب يسر بعونك، المقالة الاولى من تفسیر جالینوس لکتاب بقراط فی تقدمة المعرفة، قال بقراط انى ارى انه من أفضل الأمور أن يستعمل الطيب سابق النظر قال جالینوس من البين ان ابقرات انما استعمل هذه اللفظة اعنى سابق النظر مكان تقدمة المعرفة؛ انجام: اليوم العشرين و فى بعضها اليوم الاربعين و فى بعضها [۹] تمت المقالة الثالثة من تفسیر جالینوس لکتاب بقراط فی تقدمة المعرفة و هي آخر الكتاب.

نسخه اصل: کتابخانه چستریتی ش «۳۱۲۷»؛ خط: نسخ، بی‌ک، تا: جمعه ۴ جمادى الثاني ۶۲۷ق؛ مصحح، با بلاغ مقابله؛ ۱۸۶ص، ۲۱ سطر [عکسی ف: ۴-۲۷]

← تفسیر ثعلبی < الجواهر الحسان فی تفسیر القرآن
← تفسیر ثعلبی < الكشف و البيان فی تفسیر القرآن
← تفسیر الجامی < تفسیر سورة الفاتحة و البقرة

● تفسیر جزء سی ام / تفسیر عربی

tafsir-e juz'-e si-um

قوام ناگوری، شهاب الدین بن عبدالکریم، ق ۸ قمری (-'abd-ol-karim ebn-e 'shahab-od-din ebn-e qavam-e naguri, 14c)

تفسیر مختصری است بر جزء آخر قران مجید. مؤلف ابتدا برخی کلمات را ترجمه کرده سپس به تفسیر و در بعض مواقع شأن نزول آن اشاره می‌کند احتمالاً مؤلف از علمای عامه می‌باشد.

● تفسیر تقدمة المعرفة لبقراط / دندان پزشکی / عربی

tafsir-u taqdimat-il ma'rifa li-buqrāt

جالینوس، ۱۲۹ - ۱۹۹ میلادی

jālīnūs (129 - 199)

مترجم: حنین بن اسحاق، ۱۹۴ - ۲۶۰ قمری
وابسته به: تقدمة المعرفة = ترجمة تقدمة المعرفة؛ بقراط (۴۶۰-۳۷۷)

«تقدمة المعرفة» رساله‌ای طبی است از بقراط، مشتمل بر سه «مقاله» که جمعاً ۲۰ «تعلیمات» را در بر دارد: مقاله ۱. بحث درباره طیب و ضرورت شناخت احوال بیماران، طبایع و علائم امراض، چگونگی تشخیص آنها، طریقہ معالجه بیماران و درباره برخی از بیماری‌ها مانند ورم‌ها؛ مقاله ۲. بحث راجع به برخی امراض و عوارض و علاج آنها؛ مقاله ۳. درباره حمیات (تب‌ها) و انواع و ادوار آنها، هم چنین مباحثی درباره بیماری‌های حلق و سینہ. دستنویس‌های موجود از تقدمة المعرفة، همه ترجمه حنین بن اسحاق عبادی (۲۶۰ق) است. چند تن از دانشمندان یونانی و اسلامی، تقدمة المعرفة را شرح کرده اند، از جمله:

۱. جالینوس (- ۲۰۰ قبل از میلاد)
۲. عبدالرحیم بن علی دخوار دمشقی (-۲۸۶ق)، نسخه‌های دستنویس آن در کتابخانه‌های ترکیه موجود است.
۳. عبداللطیف بن یوسف بغدادی (-۶۲۹ق). نسخه‌های متعدد آن در کتابخانه‌های مختلف جهان یافت می‌شود.
۴. ابوالحسن علی بن ابی الحزم قرشی، ابن نفیس (-۶۸۷ق) که سزگین چند نسخه از آن را شناسانده است.

فرستگان: نسخه‌های خطی ایران (فنا)؛ جلد هشتم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان

DIA 276246

اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۳